

Erfaringer med høyere utdanning fra tidligere lavkonjunkturer: Hva bør gjøres nå?

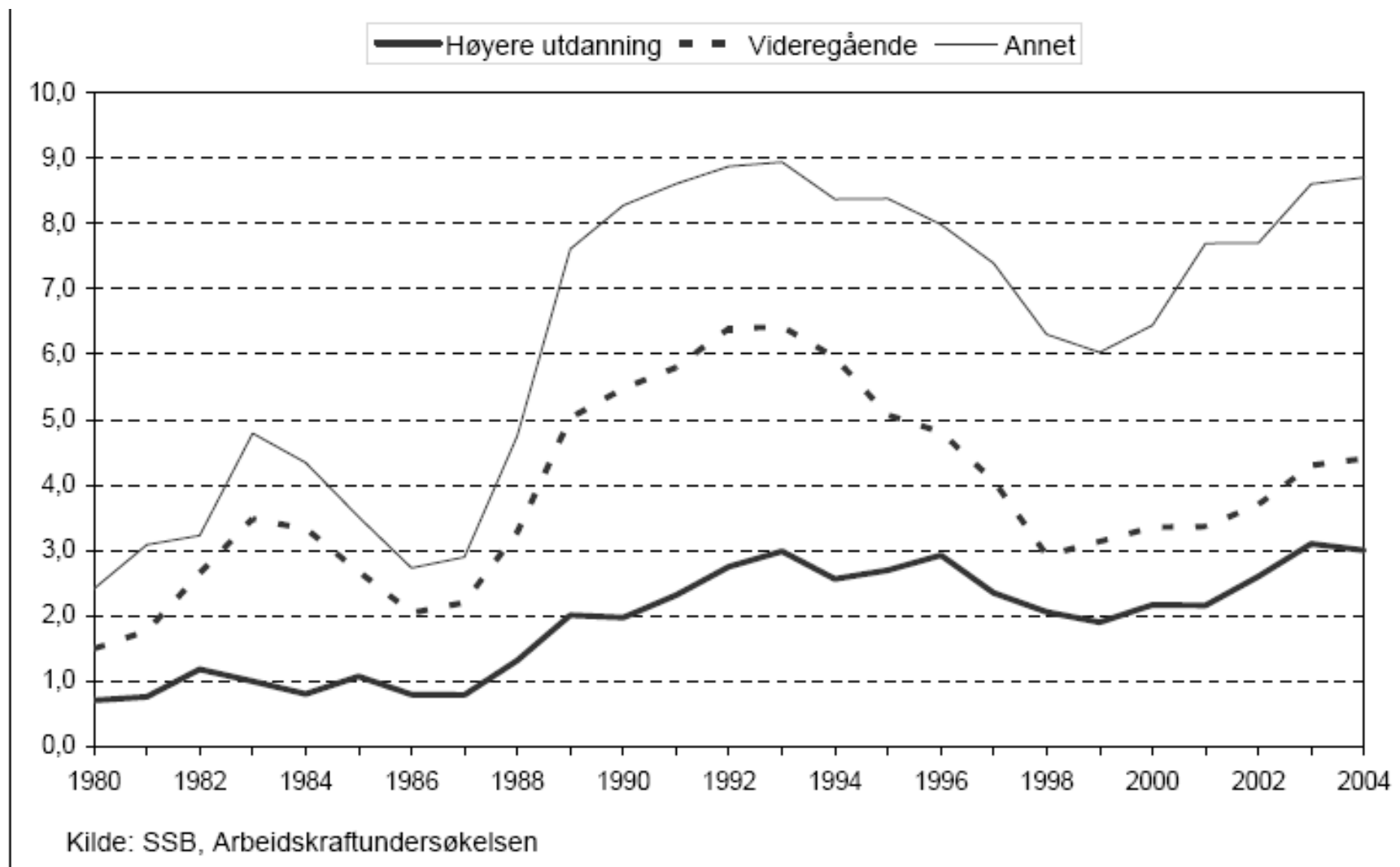
Per Olaf Aamodt

Innlegg på KD fagseminar 21. januar 2009

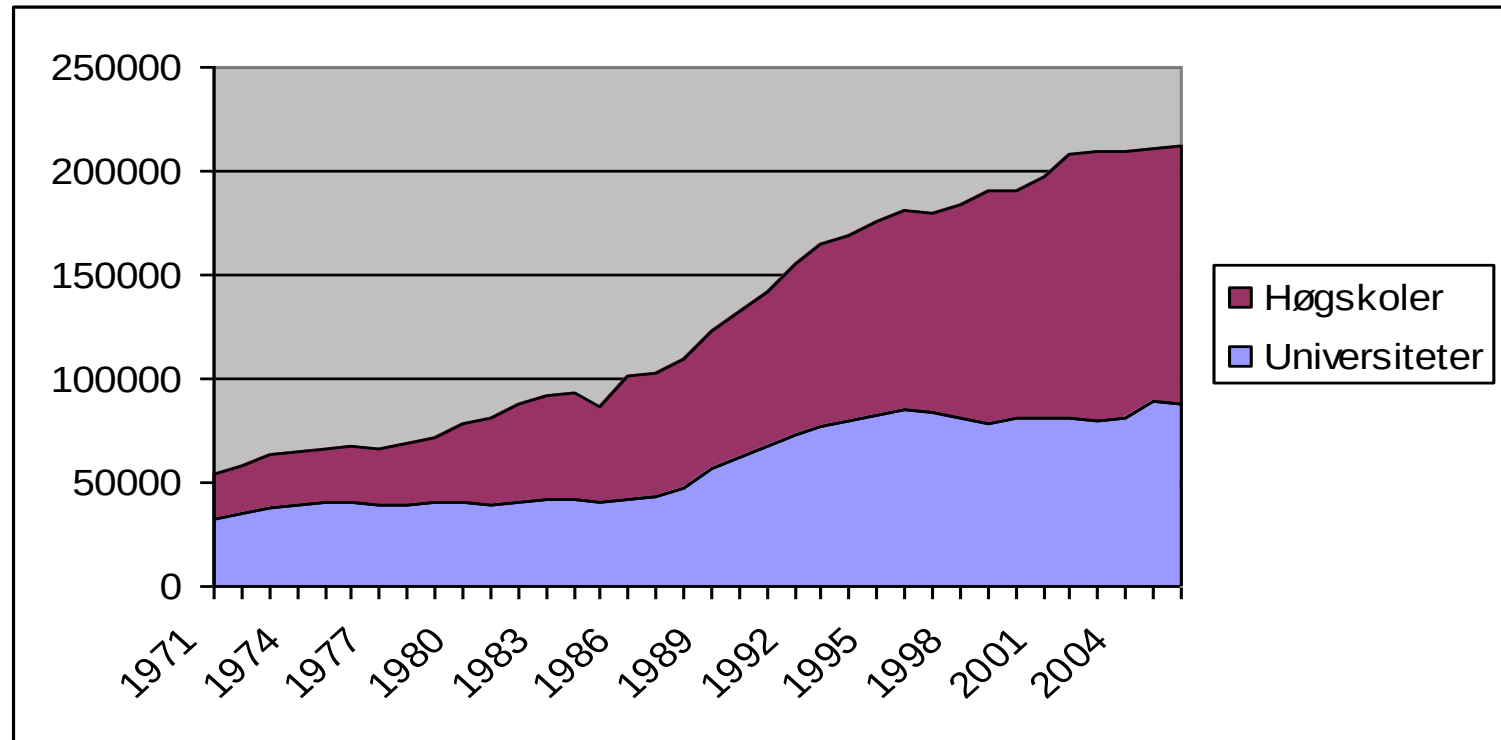
Vi går 15 – 20 år tilbake i tid

- I 1987-88: Bekymring for rekruttering til helsefag, undervisning og til hovedfag
- Det var sterk reduksjon i alderskullene, og antall nye studenter stagnerte
- Studenttallet ved universitetene hadde vært stabilt siden 1975
- Ingen samlet oversikt over søkningen
- Derfor så vi ikke endringene som var i gang
- Situasjonen: slutt på "jappetid". Økende økonomiske vansker og økt arbeidsledighet

Arbeidsledighet 1980 - 2004

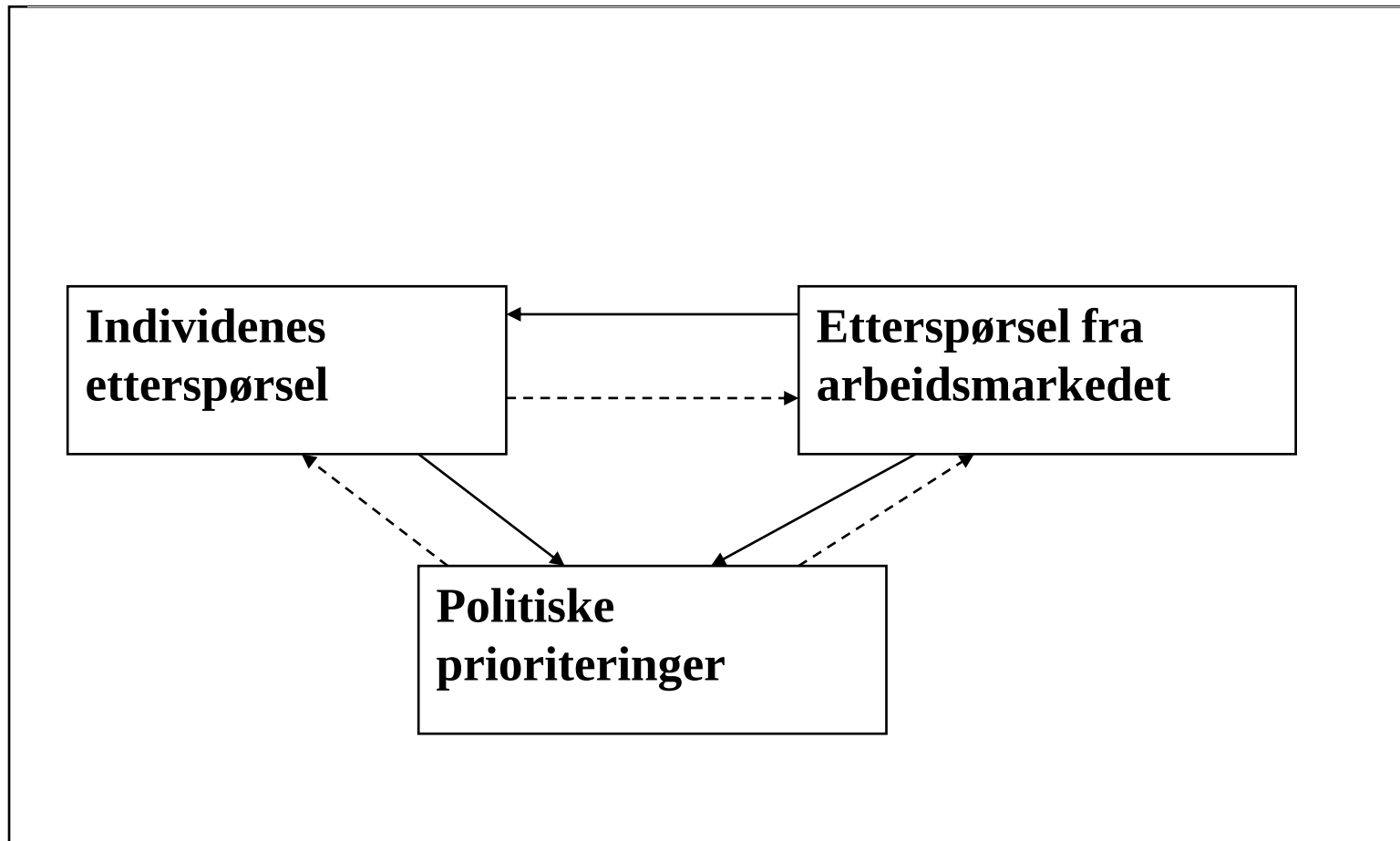
Studenttall 1971 - 2007

Nærlys på perioden 1987 - 1993

- 1987: 103 000
 - 1989: 123 000
 - 1991: 142 000
 - 1993: 165 000
-
- 60 prosent vekst på bare 6 år
 - Universitetene: 77 prosent
 - Høgskolene: 38 prosent

Hva driver utdanningsveksten?

Anslag over studieplasser

Hernesutvalget (1988): behov for 105 000 studieplasser i 1995

St,meld. 40 (1990-91) var mer ekspansiv:

Årskull = 60 000

X

Studiefrekvens = 40

= 24 000 nye studenter per år

X

Antall studieår, gj,sn.: 5

= 120 000

Fasit: Dette tallet ble allerede passert i 1989,
i 1995 var det 176 000

Hva var galt med modellen?

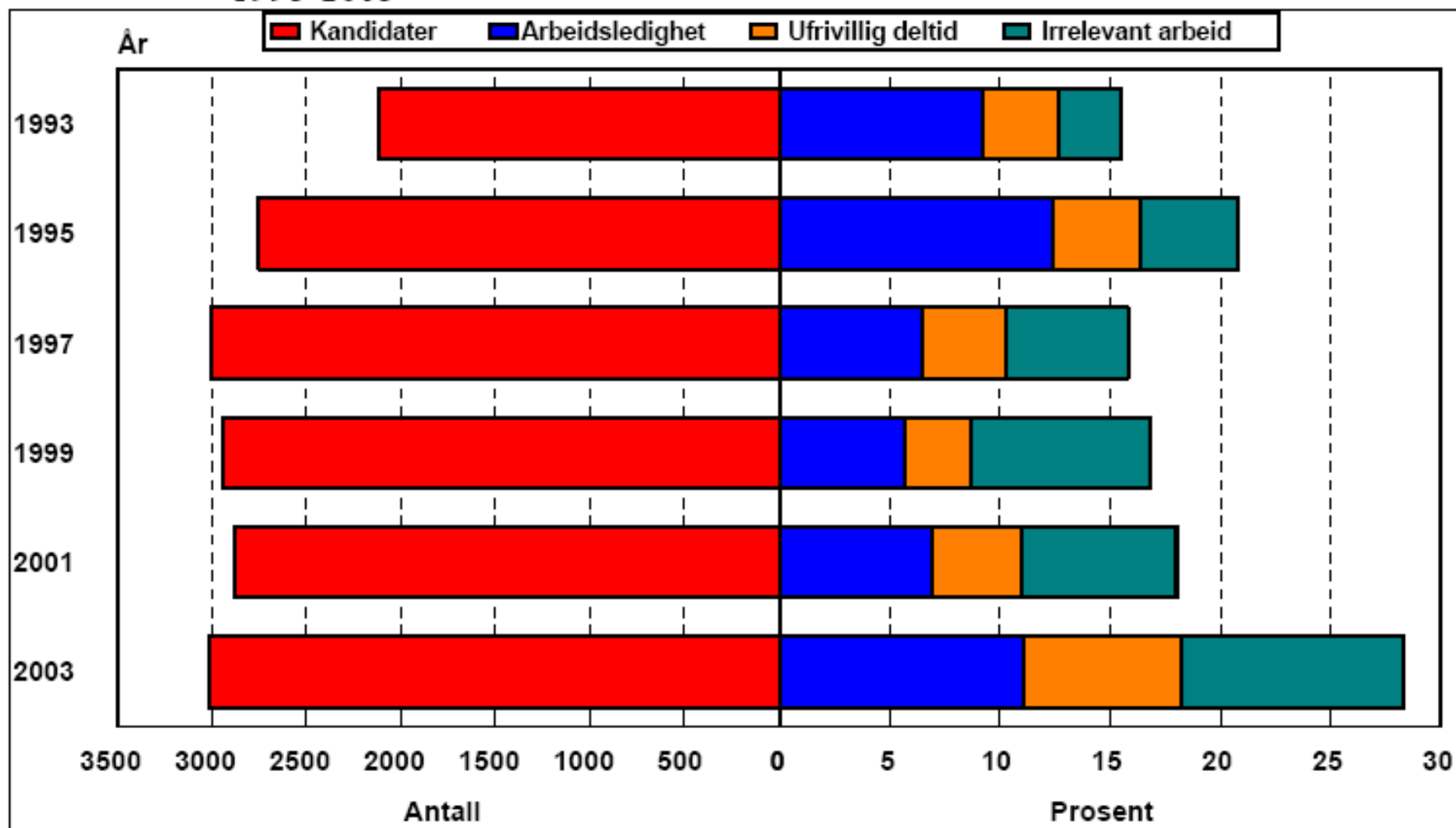
Nei, det var nok mer komplisert

- Studiefrekvensen var atskillig høyere enn vi trodde
 - Den hadde økte fra ca 30 % blant de som var 19 år i 1980 til ca 40 i 1988
 - Antall venteår etter videregående ble redusert
 - Og flere ønsket å studere lengre
 - Studenter avbryter og kommer tilbake: balansen endret seg i retning av flere som kom tilbake
 - Det var mange gjengangere i søkerkøen
-
- Alle faktorer trakk i samme retning (bortsett fra demografien)
 - Mye på grunn av et vanskelig arbeidsmarked

Politiske utfordringer og ny innsikt

- Nye søkerdata fra SO: over 100 000 søkere, dvs. nesten 2 hele årskull!
- Bekymring for avviste søkere
- Økende ledighet blant ungdom: hva må gjøres
- Premie til læresteder for nye studieplasser, penger hentet fra budsjettet for arbeidsmarkedstiltak
- Fra en uventet til villet vekst
- 1. fase: vekst i frie universitetsstudier og økonomi: billig og fleksibelt
- 2. fase: veksten skjer for det meste i høgskolesektoren
- Noen advarende røster: oppbevarer vi folk i høyere utdanning for så å gå rett ut i arbeidsledighet?
- Løse kortsiktige vansker ved å skyve problemene foran seg?

Situasjonen 6 måneder etter eksamen for kandidater med høyere grad

Kilde: NIFU STEP, Kandidatundersøkelsen

Hvordan gikk det?

- Antall kandidater økte kraftig
- Det samme gjorde antall yrkesaktive med høyere utdanning
- Kandidatene fikk jobb likevel
- Vi holdt nesten ett helt årskull mer utenfor arbeidsmarkedet under lavkonjunkturen
- Et svært vellykket arbeidsmarkedstiltak
- Det økte antall nye kandidater møtte en stigende konjunktur
- Veksten ga en del voksesmerter i UH-sektoren
- Men: en vitamininnsprøytning etter flere år med stagnasjon
- Av og til er lykken bedre enn forstanden?

Kan suksessen gjentas?

■ Argumenter for

- Årskullene er ikke på vei ned
- Antall søkere vil øke, antakelig allerede i 2009
- Fortsatt betydelige udekkede behov: for eksempel helsevesen, utdanning og i teknologi/naturfag

■ Argumenter mot, situasjonen er annerledes

- Studiefrekvensen er mye høyere: ikke så mye å hente
- Mindre muligheter for sentral styring, lærestedene bestemmer opptaket i større grad
- Vi har hatt en gradsreform: trolig raskere gjennomstrømning
- Dvs: ikke mulig å trekke like mange ut av arbeidsmarkedet
- Er det sikkert at det er høyere utdanning vi skal satse på?

Hva bør gjøres?

- Alltid fornuftig å investere i kompetanse i nedgangstider
- Økt søkertall gir muligheter
- Rekruttering av "utradisjonelle grupper" og mer EVU
- Økt kvalitet er viktigere enn volumøkning
- Sørge for bedre forskningsvilkår
- ..og samtidig videreutvikle undervisning og veiledning
- I dag er det fare for at mye av det som ble oppnådd i Kvalitetsreformen blir reversert
- Sørge for grundig overvåkning av utvikling og konsekvenser
 - Beregne studiefrekvenser
 - Analysere søkermønsteret og studiepreferanser
 - Stabilitet i studiene, frafall, avbrudd og tilbakevending, samt skifte av studium
 - Fra bachelor til master
 - Endrede mønstre i overgangen fra utdanning til arbeid